

Мацьшина Ирина. Коммуникативно-знаковые интеракции политического процесса в Украине (1991–1994 гг.). Политический процесс как деятельность субъектов политики в политологической науке всегда вызывает большой интерес. Часто политические процессы исследуются с точки зрения бихевиоризма и институционализма, где поведенческие модели и деятельность институтов власти становятся главным объектом исследования проблемы политических процессов. Данная работа смещает границы между объектом и субъектом, коллективным и индивидуальным и предлагает другой вектор исследования – с позиции символизации политических процессов. Намеренное введение в исследования т. н. «встроенной оптики» на уровне визуальных символов позволит выделить модели конструирования политической реальности 1991–1994 гг. в Украине и открывает новое проблемное поле исследования символической политики.

Ключевые слова: Кравчук, политический процесс, региональная элита, президент, РУХ, суверенитет.

Стаття надійшла до редколегії
16.09.2017 р.

УДК 327:001.92(477+470)

Наталія Ротар

Структура дискурсу російської агресії в Криму та на Донбасі в інформаційному просторі країн Кавказького регіону

Вивчення та встановлення особливостей дискурсу сьогодення й майбутнього України в країнах Кавказького регіону в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі здійснено в контексті визначення структури інформаційно-комунікативного простору Азербайджану, Вірменії й Грузії. Установлено, що інформаційно-комунікативний простір країн Кавказу, який продукує та транслює ідентифікаційні геополітичні смисли, у найбільш загальному вигляді утворюється трьома структурними елементами: (1) офіційна інформація, сконцентрована в дискурсі президентів, парламентів та урядів досліджуваних країн; (2) новинна інформація, зосереджена в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- й радіоресурсів; (3) експертне знання, що формується мережею Think Thank, більшою мірою інтегрованих у систему міжнародних комунікацій. Доведено, що офіційний сегмент інформаційно-комунікативного дискурсу Вірменії щодо анексії Криму та російської агресії на Донбасі сформований у 2014–2015 рр., після чого використовувався лише як аргумент/контраргумент в обговоренні проблеми Нагорного Карабаху. У Грузії на рівні публічного дискурсу політичної еліти фіксується формування основних його смислів у 2015–2016 рр. і розгортання на рівні порівняння з подібними політичними процесами в Грузії впродовж 2017 р. В Азербайджані він відсутній. Офіційний сегмент політичного дискурсу є основою та надає мейнстрим-новинного наповнення національним медіа-ресурсам у всіх трьох країнах Кавказького регіону, хоча й із різним рівнем інтенсивності.

Ключові слова: інформаційний простір, країни Кавказького регіону, дискурс російської агресії, Україна, Донбас, Крим.

Постановка наукової проблеми та її значення. Більшість політичних дій за своєю природою є мовними, тож однією зі специфічних рис політики можна вважати її дискурсивний характер. Не абсолютизуючи цю ідею, зауважимо, що в політичній науці сформувалося коло дослідників, які зводять політичну діяльність до дискурсивної. На нашу думку, більш продуктивним є підхід, у якому дискурс позиціонується не як механізм відображення політичної реальності, а як структурний елемент політичного поля. Це дослідження ґрунтується на ідеях конструктивістської парадигми, зокрема ідеї про те, що держави як основні учасники міжнародних відносин характеризуються унікальною ідентичністю, яку намагаються транслювати за допомогою сучасних комунікативних механізмів впливу. Геополітична ідентичність держави (Я) відображається, насамперед, у дискурсивних практиках щодо інших суб'єктів міжнародних відносин (Інший), наділяючи їхні території, політичні режими, лідерів, моделі влади певними оцінками, які формують уявлення, очікування й емоції.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Проблеми інформаційно-комунікативного супроводу політики та політичних дискурсивних практик на рівні національних держав і в ширшому контексті сьогодні є предметом численних наукових досліджень як українських, так і зарубіжних науковців. Проте

концептуалізація дискурсу російської агресії на рівні інформаційних просторів окремих країн чи регіонів перебуває на етапі становлення.

Відтак **мета статті** – визначення структури та смислового наповнення дискурсу російської агресії в Криму й на Донбасі в інформаційному просторі країн Кавказького регіону (Азербайджан, Вірменія, Грузія).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вивчення та встановлення особливостей дискурсу сьогодення й майбутнього України в країнах Кавказького регіону в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі потребує визначення структури інформаційно-комунікативного простору Азербайджану, Вірменії й Грузії. Інформаційно-комунікативний простір країн Кавказу, що продукує та транслює ідентифікаційні геополітичні смисли, у найбільш загальному вигляді утворюється з таких трьох структурних елементів: (1) офіційна інформація, сконцентрована в дискурсі президентів, парламентів та урядів досліджуваних країн; (2) новинна інформація, зосереджена в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- й радіоресурсів; (3) експертне знання, що формується мережею Think Thank, більшою мірою інтегрованих у систему міжнародних комунікацій.

Офіційна інформація, сконцентрована в дискурсі президентів, парламентів та урядів країн Кавказького регіону, зважаючи на незавершеність процесів демократизації й реверсні тенденції до авторитарних моделей влади, є основою для формування новинної стрічки для більшості ЗМІ. Так, Національна комісія з телебачення й радіо Вірменії завжди перебувала під фактичним контролем уряду, тож не може вважатися незалежною структурою. Ефект підконтрольності медіа-простору уряду Вірменії конкретизується й у відсутності невідконтрольних владі суспільних медіа: «Державні ЗМІ не можуть вважатися аполітичними і/або незалежними і служити справжнім громадським інтересам. ... у нас немає суспільних ЗМІ. І публіка мириться з цим; вони більше не потребують їх» [1, с. 122]. Хоча в період 2015–2017 рр. суспільні ЗМІ стали більш відкритими для альтернативних поглядів і коментарів, експерти продовжують стверджувати про існування «чорного списку» («можливо, іноді він зменшується, можливо – змінюється, але він існує» [1, с. 136]), свідченням чого є відсутність під час ключових політичних подій у державному та суспільному сегменті медіа-простору журналістів й експертів із різними поглядами, як це фіксується на Facebook чи в он-лайн-ЗМІ. Азербайджанська політична еліта, сконцентрована навколо інституту президентства, достатньо жорстко контролює основні як державні, так і приватні ЗМІ, обмежуючи їхню діяльність чи просто забороняючи її. Наприклад, приватне телебачення ANS, для якого був характерний високий рівень довіри з боку населення, утратило ліцензію на мовлення через вимоги уряду Туреччини, що призвело до її закриття в липні 2016 р., а провідний видавничий дім «Азадліг», відомий критикою уряду, припинив свою діяльність через штучно створені фінансові проблеми. Новинні агентства Грузії, такі як IPN.ge, PIA.ge та деякі інші, субсидуються різними органами державної влади та політичними партіями, зокрема у 2015 і 2016 рр. уряд субсидював такі новинні агентства, як «Newspress», «Sputnik» (належить російському уряду), телебачення й радіо «Obieqtivi» та ін.

Варто наголосити, що (1) в Азербайджані англійська версія сайту створена й оновлюється тільки для сайту Президента Азербайджану [2], тоді як офіційні сайти парламенту та уряду цієї країни доступні лише азербайджанською мовою [3; 4]; (2) у Вірменії офіційні сайти президента, уряду та парламенту доступні вірменською, англійською й російською, а сайт парламенту – ще й французькою [5; 6; 7]; (3) у Грузії офіційний дискурс президента, парламенту й уряду доступний грузинською та англійською мовами [8; 9; 10].

Новинну інформацію, зосереджену в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- й радіоресурсів, як другий структурний елемент інформаційно-комунікативного простору країн Кавказу, можна охарактеризувати за допомогою двох вимірів: кількісного (див. табл. 1) та якісного (див. табл. 1).

Конкретизуючи кількісні характеристики медіа-ландшафту країн Кавказького регіону, наведені в табл. 1, наголосимо на специфіці й спільних рисах медійного простору Азербайджану, Вірменії та Грузії. По-перше, усі загальнонаціональні видання Азербайджану (до 150 назв) сконцентровані в Баку, серед них єдиною газетою, що виходить сім разів на тиждень, є «Йені Мусават», у якої найвищий тираж серед усіх суспільно-політичних видань країни (12 тис. примірників) та яка позиціонує себе, поряд з «Азалдіг» як опозиційне видання. 80 районних газет є друкованими органами місцевих виконавчих влад і виходять не більше ніж двічі на місяць тиражем до 500 примірників, що вказує на

Базові кількісні характеристики медіа-ландшафту Азербайджану, Вірменії та Грузії, 2017 р.

Кількісна характеристика	Азербайджан	Вірменія	Грузія
Друковані ЗМІ	221 (36 щоденних; 100 щотижневих; 85 щомісячних)	36	313
Радіостанції	26	20	76
Телеканали	23 (9 національних; 14 регіональних)	38 (7 національних; 9 столичних; 22 регіональних)	171 (41 супутниковий; 54 цифрових; 76 кабельних)
Інтернет-портали	100*	200	30**
Інтернет-користувачі	7,5 млн	1,78 млн	2,23 млн
Кількість населення	9,9 млн	3,1 млн	4,9 млн

Джерело: складено за: MEDIA SUSTAINABILITY INDEX 2017. The Development of Sustainable Independent Media in Europe and Eurasia / Managing editor: Leon Morse. – Washington, 2017. – P. 122, 136, 148.

Примітки. *Указана орієнтовна кількість; **указані лише інформагентства, стосовно яких є офіційна статистика.

їх незначну роль у формуванні медійного смислового поля країни. Винятком є щотижневі газети в містах Євлах, Мінгечаур і Масаллі, що виходять тиражем від 3 до 5 тис. примірників завдяки підтримці місцевої влади (Євлах), грантам і рекламі. Сьогодні в Азербайджані існує 30 відомчих (або галузевих) видань, поширюваних за передплатою; апарат президента є співзасновником двох суспільно-політичних видань; парламент і Кабінет міністрів офіційно підтримує по одному виданню. Серед сотні сайтів і порталів азербайджанських ЗМІ лише 10 реально впливають на аудиторію Інтернет-мережі, а найбільш популярною є он-лайн-версія газети «Йені мусават» й інформаційні агентства: державне Azertag та приватні ANS-TV, Azad TV, Khazar TV (AGB/Nielsen).

По-друге, усі щоденні газети Вірменії видаються лише в Єревані загальним щоденним тиражем близько 45 000 примірників. Максимальний тираж заявляє газета «Айкакан жменька» (6500–8000 прим.). Щомісяця видається 27 регіональних газет загальним тиражем близько 30 000 прим. Найбільшою популярністю серед вірменської аудиторії користуються (1) громадський телеканал Н1 та приватні «Шант ТВ» і «Вірменія ТВ»; (2) інформаційні агентства АРКА, «Арменпрес», «Армінфо», «МедіаМакс», «Фотогур». Оцінюючи медіа-ландшафт Вірменії загалом, можна сказати, що інститут незалежних друкованих ЗМІ в його традиційному розумінні в країні не сформувався, оскільки більшість друкованих ЗМІ, належачи політичним силам чи кланам, не здатні поширювати незалежні думки й інформацію [11].

По-третє, із 313 друкованих ЗМІ Грузії дві третини зареєстровані Управлінням статистики в Тбілісі, решта – у регіонах, проте з них близько 30 столичних і 60 регіональних є досить активними на постійній основі. Рейтинги суспільно-політичної преси очолюють Тбіліські щоденні газети «Резонансі», «Квіріс Палітра» та «24 години» (достатньо популярними є також «Аліа», «Ахалі Таоба», «Версія», «Асавал дасавалі», «Квірис хроніка»). Частина регіональних газет друкується мовами меншин, зокрема вірменською, азербайджанською й російською. Порівняно з Вірменією та Азербайджаном, у Грузії достатньо розвиненою є мережа інформаційних агентств, зокрема найбільшою довірою користуються «Info 9», «Black Sea Press», «Iveroni», «NovostiGruzia», «Sarke», «Interpressnews», «Iprinda», «ItarTass», «Kavkazpress», «Media News», «Prime Time News», «Pirveli», «Georgian Business Consulting News», «Georgian HotNews», «GeoNews», «Expressnews», «World Sport», «Ambebi.ge», «Business Press News», «Droni.ge», «Epn.ge», «Aianews.ge», «Kakheti Information Center», «Primetimenews.ge», «Kvemo Kartli Information Center», «Mtkheta-Tianeti Information Center», «For.ge», «Frontnews», «Civil.ge», «Agenda.ge», «Economic.ge».

По-четверте, якщо оцінювати структуру медіа-ландшафту Азербайджану, Вірменії та Грузії в контексті співвідношення чисельності населення й кількості ЗМІ, то медіа-простір двох останніх країн виглядає більш інформативно насиченим. Одна з причин цього – активна участь міжнародних

донорських фондів у формуванні плюралістичного медійного середовища. Зокрема, завдяки фінансовій підтримці Фонду Сороса, USAID, IREX, Фонду «Партнерство Євразія», Фонду Фрідріха Еберта, урядів США та Великобританії, ЄС, у Вірменії й Грузії реалізовано численні та масштабні дослідницькі й освітні програми для ЗМІ; ЄС надавав підтримку консорціуму європейських і грузинських організацій у реалізації «Програми щодо посилення ЗМІ Грузії (2010–2011)»; посольство США фінансувало «Програму партнерства грузинських ЗМІ», спрямовану на створення стійких колегіальних зв'язків між грузинськими регіональними мовниками та їхніми колегами в США [12, с. 40–41, 78–79].

По-п'яте, для вірменського медіа-простору характерним є оперття комплексу національних ЗМІ на російські джерела новин, що спричиняє висвітлення багатьох подій крізь російську призму, до того ж поряд із CNN два російські канали (Перший канал і Росія-К (Культура) вільно транслюються й доступні в Єревані, а ще один (RTR Planeta) доступний по всій країні. Із затвердженого Національною радою з питань телебачення і радіомовлення Азербайджану повного списку каналів кабельного телебачення, до якого занесено 260 каналів, 163 є російськомовними, із яких 125 – власне російські.

Предмет нашого дослідження потребував звернення до характеру висвітлення міжнародних подій у національних медіа-просторах Азербайджану, Вірменії та Грузії. Висвітлення міжнародних подій у Вірменії відбувається із затримками, що пов'язано з характером вироблення міжнародних новин. Здебільшого це переклади новин про міжнародні політичні процеси чи події в інших країнах, першоджерелом яких є західні або російські джерела. Ретрансляція таких міжнародних новин у вірменському інформаційному просторі здійснюється переважно перекладачами, а не журналістами, що до певної міри спричиняє концентрацію уваги на подіях, пов'язаних із Вірменією чи вірменами.

Поряд із плюралізмом новин про місцеві та національні проблеми міжнародні проблеми часто залишаються поза увагою грузинських ЗМІ: усвідомлюючи цю проблему, новинний портал Netgazeti.ge започаткував рубрику з проблем Південнокавказького регіону із щоденним оновленням інформації, однак систематичного висвітлення проблем міжнародних відносин у ширшому контексті не здійснює жодне інформаційне видання Грузії.

Азербайджанці отримують міжнародні новини від провладних ЗМІ, позбавлених альтернативних і незалежних журналістських позицій. У 2009 р. азербайджанські служби RFE/RL, BBC, «Voice of America» були зняті з ефіру й на сьогодні переговори про їх повторне відкриття не проводяться. В Азербайджані оголошено 180 міжнародних журналістів персонами нон-грата за відвідування спірної території Нагірного Карабаху. Жодним законодавчим актом Азербайджану не заборонений доступ до міжнародних ЗМІ. Формально громадяни країни можуть підписатися на будь-які іноземні інформаційні та новинні медіа-джерела, проте частіше за все вони недоступні через наявну/потенційну критику влади. Наприклад, канал Fox Türk був видалений із кабельних пакетів Азербайджану за наказом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення після того, як він піддав критиці президента Азербайджану за призначення його дружини його першим віце-президентом [13]. Доступ до веб-порталів (радіослужба RFE/RL Azeri, «Голос Америки» і «Мейдан ТВ»), що поширюють альтернативні новини, блокується, а всі три національні компанії мобільного зв'язку не можуть передавати політичні новини. Упродовж 2016 р. до азербайджанського Закону про засоби масової інформації внесено дві зміни, спрямовані на подальше обмеження свободи слова й друку. Тоді ж уперше за багато років уряд спробував увести обмеження для отримання новинної інформації з Інтернет-джерел, блокуючи веб-сайти й статті з іноземної преси впродовж певних періодів часу.

Новинна інформація, зосереджена в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- й радіоресурсів країн Кавказького регіону, транслюється засобами національних медіа-ландшафтів, які можуть бути оцінені за якісними параметрами: свобода слова, професіоналізм журналістики, плюралізм джерел новин, бізнес-менеджмент, підтримка з боку недержавних інститутів, що в сукупності формують Індекс медіа-стабільності й уявлення про демократизм національних медіа Азербайджану, Вірменії та Грузії (див. табл. 2).

Дані табл. 2 вказують на те, що, по-перше, медіа-ландшафт Азербайджану належить до типу «нестабільна змішана система», що формується та стверджується в країнах, де мінімально поширені демократичні правові норми щодо медіа, а уряд виступає проти вільної від контролю держави медіа-системи й своїми діями вповільнює її виникнення. На нестабільність медіа-системи вказує й те, що

Таблиця 2

Динаміка Індексу медіа-стабільності в Азербайджані, Вірменії та Грузії, 2012–2017 рр.

Індикатор	Азербайджан			Вірменія			Грузія		
	2012	2016	2017	2012	2016	2017	2012	2016	2017
Свобода слова	1,92	0,88	0,95	2,23	2,73	2,47	2,11	2,82	2,75
Професіоналізм журналістики	1,94	1,35	1,43	1,81	22,49	2,18	1,76	2,34	2,35
Плюралізм джерел новин	2,15	1,06	1,08	2,08	2,76	2,36	2,05	2,61	2,50
Бізнес-менеджмент	1,51	0,68	0,74	1,73	2,15	1,92	1,48	1,83	1,62
Підтримка з боку інститутів (недержавних)	1,93	0,98	0,91	2,22	2,60	2,48	2,00	2,48	2,46
Сукупний показник			1,02			2,28			2,34

Джерело: складено за: MEDIA SUSTAINABILITY INDEX 2017. The Development of Sustainable Independent Media in Europe and Eurasia / Managing editor: Leon Morse. – Washington, 2017. – P. 122, 136, 148.

певний прогрес у пропаганді свободи преси та підвищенні професіоналізму журналістів як представників незалежних ЗМІ розпочався не так давно. Особливістю медіа-простору цієї країни є те, що після 2012 р., коли Азербайджан належав до групи держав із нестійким змішаним медіа-ландшафтом, а за індикатором «плюралізм джерел новин» – до групи країн із відносно стабільними медіа-системами, відбувся доволі стрімкий реверс до групи держав із нестабільними невеликими ЗМІ, насамперед у частині свободи слова, менеджменту й підтримка з боку недержавних інститутів.

По-друге, медіа-ландшафти Вірменії та Грузії у 2017 р. належать до групи відносно стабільних медіа-систем, для яких характерна підтримка незалежних ЗМІ на правовому, професійному й бізнес-рівнях. Кодифікація цих принципів відбувається на рівні урядової політики, проте існує необхідність більш тривалого їх використання, щоб демократичні зміни в ЗМІ набули стійкого характеру. Порівнюючи медіа-ландшафти Вірменії у 2012 та 2017 рр., варто наголосити на позитивній динаміці всіх індикаторів, що відображають рівень демократичності медіа-системи, окрім індикатора «бізнес-менеджмент», який у 2017 р. знизився до 1,92 (нестабільна медіа-система). Подібні процеси відбувались і в Грузії. Однак, якщо за індикатором «бізнес-менеджмент», який відображає характер присутності політичних суб'єктів й акторів у структурі власності ЗМІ, Грузія ніколи не зараховувалася до країн із відносно стабільними медіа-системами, тобто кількісно він не перевищував двох балів, то Вірменія у 2016 р. і за цим індикатором (2,15 бала) позиціонувалася як держава з відносно стабільною медіа-системою.

Третім структурним елементом інформаційно-комунікативного простору Азербайджану, Вірменії та Грузії є експертне знання, що формується мережею «Think Thank» (див. табл. 3), роль чого у висвітленні міжнародних відносин і подій є надзвичайно важливою.

Таблиця 3

Рейтингове місце «Think Thank» Азербайджану, Вірменії та Грузії, 2016 р.

Країна	Назва «Think Thank»	Місце в Центральноморському рейтингу
1	2	3
Азербайджан	Center for Economic and Social Development	1
	Entrepreneurship Development Foundation (EDF)	29
	Economic Research Center (ERC)	30
	Center for Strategic Studies (SAM)	46
Вірменія	Armat Center for the Development of Democracy and Civil Society	4
	Armenian International Policy Research Group (AIPRG)	7
	Armenian Center for National and International Studies (ACNIS)	10
	Analytical Centre on Globalization and Regional Cooperation (ACGRC)	13
	Advanced Social Technologies (AST)	14
	Turpanjian Center for Policy Analysis (TCPA)	15
	Armenia 2020	24
	Civil Society Institute (CSI)	26
Caucasus Research Resource Center (CRRC)	32	

1	2	3
Грузія	Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development (CIPDD)	3
	Institute for Policy Studies (IPS)	8
	New Economic School (NESG)	15
	Strategic Research Center (SRC)	16
	Caucasus Research Resource Center (CRRC)	19
	South-Caucasus Institute of Regional Security (SCIRS)	20
	Georgian Research and Educational Networking Association (GRENA)	25
	Liberty Institute	34
	Partnership for Social Initiatives (PSI)	38
	Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS)	47
	ISET Policy Institute	49

Джерело: Всемирный индекс-рейтинг аналитических центров за 2015 год. – Пенсильвания : Ин-т Лодера, 2016. – С. 69–93.

Отже, визначення основних характеристик трьох структурних елементів інформаційно-комунікативного простору країн Кавказу вказує на те, що в усіх трьох країнах домінуючим є сегмент офіційної інформації, сконцентрований у дискурсі президентів, парламентів та урядів. Другий сегмент – новинна інформація, зосереджена в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- й радіо-ресурсів – найбільш плюралістичний характер має в Грузії. Щодо експертного знання як елементу інформаційно-комунікативного простору, то, попри поширення й суттєву грантову підтримку, коло інтересів «Think Thank» Азербайджану, Вірменії та Грузії перебуває поза зоною інтересу до тих геополітичних процесів, які прямо не стосуються національних інтересів цих держав.

Проаналізуємо дискурс сьогодення й майбутнього України в інформаційно-комунікативному просторі країн Кавказького регіону в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі, сформований сегментом офіційної інформації. У Вірменії ця проблема сконцентрована виключно на рівні парламентського дискурсу й наповнюється смислами через звернення до динаміки розгортання дипломатичних відносин між Україною та Вірменією й в оцінках нашої держави на рівні міжнародних організацій.

На рівні дипломатичних відносин дискурс політичного сьогодення та визначення геополітичних перспектив України насичений м'якими формулюваннями, що до певної міри пояснюється суб'єктивністю Вірменії в Нагірно-Карабаському конфлікті. Анексія Криму й російська агресія на Донбасі оцінюються як «проблеми, що стоять перед Україною» [20] і «складна політична обстановка» [21], а загальна ситуація – як така, що потребує відновлення миру в країні. Проте Росія як агресор чи навіть чинник визнаних політичною елітою Вірменії проблем в Україні не згадується. Перспективи миру в Україні чітко пов'язуються з концептом «рівності народів та реалізації права на вільне самовизначення» [22]. Зокрема, віце-спікер Народних зборів Вірменії Е. Нагдалян, високо оцінюючи зусилля української влади щодо мирного врегулювання конфлікту на Донбасі, зазначила, що «вкрай важливим є право народів самостійно приймати рішення, і якщо воно, урешті-решт, буде винесено й буде досягнутий легітимний результат, то він повинен бути прийнятий усіма народами», апелюючи до контексту «вікової боротьби вірмен» [23].

Офіційні оцінки ситуації в Україні на рівні міжнародних організацій здійснюються у варіативних формулюваннях. Більш м'якими й максимально наближеними до рівня дипломатичних відносин вони є тоді, коли перебувають на суттєвій дистанції від проблеми Нагорного Карабаху. Наприклад, беручи участь в обговоренні резолюції ПАРЄ щодо російської агресії в Україні, представник Вірменії А. Закарян оцінила події в Україні як «складну й небезпечну ситуацію, якнайшвидше врегулювання якої відповідає інтересам усіх нас», пов'язуючи її подолання «виключно мирним шляхом – у контексті широкого та відкритого діалогу, а також на основі переговорів, відповідно до Статуту ООН і норм міжнародного права, а в питанні конкретно України – також на базі досягнутих у Мінську домовленостей» [24].

Тоді ж, коли контекстом обговорення одночасно є Україна й проблема Нагорного Карабаху, офіційний вірменський дискурс більш жорсткий. Беручи участь в обговоренні доповіді В. Арієва в ПАРЄ у січні 2017 р. стосовно проблеми нападів на журналістів і ЗМІ в Європі, А. Закарян

зауважила: «сподівалася, що матимемо справу з об'єктивними оцінками», натомість, замість звернення до серйозних проблем свободи слова, «пан Арієв залишив за собою право пхати носа в Нагірно-Карабаський конфлікт, дозволивши собі неприйнятні формулювання й узагальнення. Як на мене, автор доповіді використовував тему свободи преси як привід для позиціонування Нагірного Карабаху частиною Азербайджану» [25]. Оцінюючи В. Арієва як політика, котрий не має права говорити про свободу слова, оскільки він «зробив усе, щоб Рада проголосувала на користь виключення нашої колеги Н. Савченко з ПАРЄ» лише за те, «що Савченко зустрілася в Мінську з лідерами Луганська і Донецька – для обговорення питання обміну військовополоненими» [25].

Дискурс сьогодення й майбутнього України в інформаційно-комунікативному просторі Грузії в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі, сформований сегментом офіційної інформації, сконцентрований навколо доволі варіативного кола проблем, зокрема перспектив набуття членства України в ЄС, діяльності нашої держави в регіональних міжнародних організаціях, означення Росії як агресора в Грузії та Україні, двосторонніх відносин між країнами й фактора Саакашвілі в українській і грузинській політиці.

Позиціонуючи Україну як важливого регіонального партнера, із яким Грузія прагне поглибити політичні, торговельні, економічні, культурні напрями співпраці, офіційний дискурс чітко поєднує майбутнє нашої країни з європейською інтеграцією, економічними ефектами підсилення двосторонніх відносин («Новий Шовковий шлях» [26], політичними ефектами від лібералізації візового режиму [27] та спільними зусиллями в забезпеченні територіальної цілісності («наші спільні виклики, пов'язані з невирішеними конфліктами в регіоні ГУАМ, зобов'язують нас консолідувати зусилля, спрямовані на забезпечення широкої міжнародної підтримки й реагування на факти порушення територіальної цілісності держав-членів і суверенітет» [28]).

Більш варіативною та насиченою смислами є та частина офіційного грузинського дискурсу політичних перспектив України, яка пов'язана з визначенням ролі й статусу Російської Федерації. Її особливостями є таке:

- По-перше, *проведення паралелей між порушенням Росією територіальної цілісності Грузії та України в контексті оцінок держав-лідерів*. Під таким кутом зору проблема політичних перспектив України артикулювалася як на рівні двосторонніх відносин, так і в публічному геополітичному просторі. Основою цього були намагання визначитися з причинами агресії Росії в Грузії й Україні, які пов'язувалися з євроінтеграційними та північноатлантичними інтеграційними процесами. Президент Грузії Г. Маргвелашвілі, наголошуючи, що «нам дуже важко зрозуміти агресивне ставлення Москви», вважає, що «ЄС і НАТО були недостатньо підготовлені до викликів інтеграції» [29], тому певною мірою підживлювали можливість агресивних дій Росії на пострадянському просторі. Подібної позиції дотримується й Прем'єр-міністр Грузії Г. Кобаладзе, котрий є прихильником більш активного залучення Заходу до розв'язання кавказьких конфліктів. Порівнюючи російську агресію в Україні (Крим і Донбас) та «п'ятиденну війну» 2008 р. в Грузії, політик указує на відсутність розуміння суті політики, що проводилася Росією на міжнародній арені міжнародним співтовариством: «Тоді з'явилися абсурдні спроби “пояснити” дії Москви щодо розміщення військ у Грузії. Ми всі платимо за те, що ані тоді, ані нині російська політика не отримує жорсткої й твердої реакції. Зрештою, це факт, що Росія заявила чітко та однозначно: те, що в російському дискурсі називають “ближнім зарубіжжям”, насправді є “зоною привілейованих інтересів Російської Федерації”. Мабуть, мається на увазі, що міжнародне право майже не поширюється на ці держави, ці “території”; “останнє слово залишається за Росією та російською зброєю. Таке ставлення загрожує проблемами не тільки у відносинах Росії із сусідами”. Якщо ми “розвиватимемо” таку “логіку” в глобальному масштабі, ми створюємо дестабілізацію не лише на кордоні з Росією, але й у будь-якому регіоні світу, де існує сильна ядерно спроможна держава і теоретична можливість розглядати її слабших сусідів так само, як Росія визначає своїх сусідів» [30]. Отже, неухвага Заходу до грузинської трагедії 2008 р. трактується як одна з причин відкриття «Українського фронту» у 2014 р. та сприйняття Росією агресивного стилю міждержавних відносин як прийнятного та ефективного. На нашу думку, особливо важливою є позиція грузинської політичної еліти, відповідно до якої відданість західним принципам демократії, із якими пов'язується політичне майбутнє і України, і Грузії, має ґрунтуватися на гіркому досвіді порушення територіальної цілісності цих держав Російською Федерацією. У грузинському просторі доволі активно поширювалися й пропозиції щодо реалізації цієї стратегії країнами Заходу, які ґрунтуються на необхідності (1) «бути дуже чесними з росіянами і сказати їм прямо: це неприйнятно для нас!»; (2) розглядати Грузію, Україну й інших російських

сусідів як рівноправних і суверенних суб'єктів міжнародного права [30], адже навіть попри те, що грузинська територіальна цілісність порушується, і дві історичні території країни окуповані Росією, Грузія так само, як і Україна, залишається послідовною в зовнішньополітичних цілях [31]; (3) «вести інтенсивний діалог та партнерство з країнами, які поділяють спільні цілі, поділяють однакові цінності» [32], оскільки стабільність та безпека таких країн, як Україна, – це питання діалогу.

На рівні двосторонніх зустрічей президентів України й Грузії проведення паралелей між порушеннями Росією територіальної цілісності двох країн здійснювалось у вигляді консолідованої позиції («узгоджена позиція між Грузією й Україною в битві проти несправедливості та агресії матиме успіх») [33]. Основою консолідованої позиції в протистоянні агресорові, що активно поширювалася в офіційному сегменті грузинського медіа-простору, називалася єдність історичних і культурних зв'язків Грузії та України, сучасні спільні інтереси, цінності, любов до свободи й самопожертва для забезпечення добробуту власних і дружніх народів, боротьба за захист власних державних інтересів та спільна мета – «побудувати вільні, демократичні і європейські держави, розвивати вигідне співробітництво для всіх» [34].

Під час офіційного візиту П. Порошенка до Грузії в липні 2017 р. він, разом із президентом Грузії Г. Маргелашвілі відвідав окупаційну лінію в селі Одзісі [35], що на рівні офіційного дискурсу наповнювалося смислами спільного протистояння російській агресії: «Сьогодні ми, президенти двох країн і представники двох гордих народів, що не терплять російської агресії та цинізму, за допомогою яких російські військові намагаються знищити нашу стабільність і моральний дух, стоять тут, в окупаційній лінії. Ані грузини, ані українці ніколи не були й не будуть розбиті. Ці колючі дроти будуть знесені; наші держави будуть єдиними, суверенними та незалежними, оскільки всі країни світу, крім Росії, визнають це» [36]; «це не окупаційна лінія, це не розділювальна лінія, а розрив між минулим та майбутнім» [36]. Отже, подібність геополітичних проблем для України й Грузії, викликаних «політикою Російської Федерації, що призводить до дестабілізації, людських трагедій і ворожнечі між народами» [37], загроз демократії та незалежності, привели до зближення в захисті суверенітетів, територіальної цілісності, незалежності, свободи й демократії в Україні та Грузії у вигляді стратегічного партнерства.

Підписання Декларації про стратегічне партнерство між Грузією та Україною в липні 2017 р. стало предметом обговорення всіх офіційних медіа-ресурсів Грузії. Відповідно до її основних положень, політичні перспективи України пов'язувалися з (1) її територіальною цілісністю, суверенітетом і подоланням спільних викликів, спричинених російською агресією та окупацією українських територій, (2) повною інтеграцією до Європейського Союзу й НАТО; (3) належністю до європейських і євроатлантичних просторів; (4) демократичними цінностями у всіх аспектах державної й громадської діяльності; (4) виконанням Мінських угод [38].

- По-друге, *позиціонування російської агресії в Україні як чинника, що прискорив артикуляцію потреби європейської інтеграції як для України, так і для Грузії*. Цей контекст геополітичних перспектив України, який так само поширюється лише в поєднанні та порівнянні політичних перспектив Грузії в медійному просторі цієї країни, поширюється трьома смисловими маркерами, зокрема як чинник «більш активного залучення України, Грузії та інших сусідів Росії до європейського процесу» [39] і як фактор переосмислення Україною власної геополітичної ідентичності, вектор якої зорієнтований на «возз'єднання з історичною сім'єю країни – Європою» [40].

- По-третє, *визначення США як партнера України й Грузії в протистоянні російській агресії*, що позиціонувалося як перемога на міжнародній арені, суттю якої стала «політика невизнання агресивної політики Росії» [41] – зовнішньої політики Росії щодо окремих регіонів України (Криму й Донбасу) і Грузії.

- По-четверте, *позиціонування України як частини геополітичних інтересів та планів Росії*, які конкретизуються через створення мережі заморожених конфліктів із країнами-сусідами. Це специфічна форма російської зовнішньої політики, згідно з якою сусіди цієї країни розглядаються «як частина її «двору» [42], вона викривлює «міжнародні відносини, міжнародний глобальний порядок, коли йдеться про російських сусідів» [43], і формує викривлене розуміння про те, що «Росія має право міліціонувати своїх сусідів» [43]. Визнаючи Україну країною, що входить до сфери геополітичних інтересів Російської Федерації та є об'єктом її жорстокого й м'якого впливу, у медіа-просторі Грузії не окреслено перспектив трансформації зовнішньої політики Росії та не оцінено кроків

української влади щодо повернення Криму й Донбасу. Ця проблема вписувалась офіційним грузинським дискурсом у ширший контекст викликів тероризму, гібридної війни, проблеми дотримання правила гри в умовах глобалізованого світу, безпеки й стабільності національних держав.

Окремою проблемою, яка опосередковано визначає ставлення Грузії до політичних перспектив України, є політична фігура М. Саакашвілі. Характеризуючи політичну суб'єктність президента Грузії, грузинський політик наголошує, що «Київ фактично надав політичного притулку й пізніше – громадянство колишньому президенту М. Саакашвілі, якому в Грузії пред'явлено кілька кримінальних звинувачень. Він був призначений головою Одеської області [44], однак у «важкі часи для Української держави ми ніколи не висували цієї чутливої проблеми» [44]. Дискурс цієї проблеми двосторонніх відносин відбувався в максимально загальних смислах, які можуть бути зведені до того, що чиновник дружньої країни (України) не повинен виступати проти грузинського уряду й робити заяви проти дружньої держави (Грузії), хоча в поодиноких випадках МЗС Грузії заявляло про втручання губернатора Одеської області М. Саакашвілі у внутрішні політичні процеси Грузії та створення напруженості в передвиборному просторі Грузії [45].

Специфікою офіційного сегменту дискурсу сьогодення й майбутнього України в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі, джерелом якого є політична еліта Азербайджану, вважаємо те, що навіть на рівні міжнародних заходів, предметом яких було обговорення безпекових проблем у сучасному світі, жоден азербайджанський політик не висловлював будь-якої позиції щодо геополітичних перспектив розв'язання проблеми російської агресії в Україні. Так на, Мюнхенській конференції з безпеки в лютому 2017 р. була ініційована й працювала «унікальна панель» [46] за участю Президента Азербайджану І. Алієва, Президента Естонії К. Кальюлайд, прем'єр-міністра Грузії Г. Квірікашвілі, голови Парламенту Казахстану, колишнього прем'єр-міністра країни К.-Ж. Токаєва й колишнього прем'єр-міністра України, лідера партії «Народний фронт» А. Яценюка. Основне питання дискусії на панелі – якою мірою Євразія визначатиме політичну картину майбутнього світу – обговорювалося через звернення до низки конкретних проблем, зокрема й «російсько-українського питання», якому поряд із питаннями відносин Узбекистану з країнами-сусідами та російсько-китайськими відносинами було надано пріоритет. Однак Президент Азербайджану І. Алієв проблему російської агресії в Україні оминув своєю увагою.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, офіційний сегмент інформаційно-комунікативного дискурсу Вірменії щодо анексії Криму та російської агресії на Донбасі сформовано в період 2014–2015 рр., після чого він використовувався лише як аргумент/контраргумент в обговоренні проблеми Нагірного Карабаху. У Грузії на рівні публічного дискурсу політичної еліти фіксується формування основних його смислів у 2015–2016 рр. й розгортання на рівні порівняння з подібними політичними процесами в Грузії впродовж 2017 р. В Азербайджані він відсутній. Офіційний сегмент політичного дискурсу є основою та надає мейнстрим-новинного наповнення національним медіа-ресурсам у всіх трьох країнах Кавказького регіону, хоча й із різним рівнем інтенсивності. Розгортання смислів офіційного дискурсу сьогодення та майбутнього України в державах Кавказького регіону в контексті російської агресії в Криму й на Донбасі на рівні новинної інформації, зосередженої в медіа-дискурсі друкованих видань, теле- та радіоресурсів, що утворює другий сегмент медіа-ландшафту досліджуваних країн, потребує окремого вивчення.

Джерела та література

1. MEDIA SUSTAINABILITY INDEX 2017. The Development of Sustainable Independent Media in Europe and Eurasia // Managing editor: Leon Morse. – Washington, 2017. – 308 p.
2. Президент Азербайджана Ильхам Алиев [Официальный сайт] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.president.az/president/biography>
3. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.meclis.gov.az/>
4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cabmin.gov.az/>
5. Президент Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.president.am/ru/>
6. Национальное Собрание Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.parliament.am/?lang=rus>
7. Правительство Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gov.am/ru/>
8. Official web site of the President of Georgia [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/mtavari.aspx>
9. Government of Gordgia [Elektronik resourse]. – Mode of access : http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=124

10. Parliament of Georgia [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.parliament.ge/en/www.tvradio.am>
11. Медиа-ландшафты стран Восточного партнерства. – Ереван : Ереванский пресс-клуб, 2011. – 121 с.
12. FOX TV's Broadcast in Azerbaijan Ceased after Critical Video on Mehriban Aliyeva's Appointment as Vice-President [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.irfs.org/news-feed/fox-tvs-broadcast-in-azerbaijan-ceased-after-critical-video-onmehribanalিয়েvas-appointment-as-vice-president/>
13. Center for Economic and Social Development [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://cesd.az/>
14. Center for Strategic Studies (SAM) [[Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.csis.org/regions/russia-and-eurasia/europe/post-soviet-europe>
15. Armenian Center for National and International Studies (ACNIS) [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://acnis.am/hy/>
16. Analytical Centre on Globalization and Regional Cooperation (ACGRC) [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.acgrc.am/>
17. Armenia 2020 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.eldis.org/search?country=A1226>
18. Georgian Foundation for Strategic and International Studies (GFSIS) [[Elektronik resource]. – Mode of access : <https://gfsis.org/>
19. Прощальная встреча Г. Саакяна с И. Кухтой [25.08.2015] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=25&month=08&year=2015&NewsID=7719&lang=rus
20. Председатель НС Г. Саакян принял посла Украины в РА И. Кухту [02.07.2014] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=02&month=07&year=2014&NewsID=6721&lang=rus
21. Вице-спикер НА Э. Нагдалян встретила с послом Украины [14.01.2015] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=14&month=01&year=2015&NewsID=7167&lang=rus
22. Вице-спикер НС встретила с послом Украины [25.09.2014] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=25&month=09&year=2014&NewsID=6839&lang=rus
23. А. Закарян выступил на обсуждении проекта резолюции «О военной агрессии России в отношении Украины» [17.03.2015] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=17&month=03&year=2015&NewsID=7314&lang=rus
24. Доклад члена делегации НС РА в ПАСЕ Н. Зограбян на заседании ПАСЕ [25.01.2017] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.parliament.am/news.php?do=view&cat_id=2&day=25&month=01&year=2017&NewsID=9026&lang=rus
25. Prime Minister at the 52st Munich Security Conference [02.2016] [Elektronik resource]. – Mode of access : http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=441&info_id=54064
26. Prime Minister attended the World Economic Forum in Davos [18–20.01.2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=470&info_id=59425
27. Georgian Prime Minister Participates in the Meeting of GUAM Heads of State [Elektronik resource]. – Mode of access : http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=470&info_id=60307
28. Giorgi Margvelashvili: «It is Extremely Difficult for Us to Understand Moscow's Aggressive Attitude» [03.03.2016] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/interviuebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-%C2%ABchventvis-dzalian-rtuli-ga.aspx>
29. It is Necessary to Speak Very Clearly with Russia. October 3, 2016 Giorgi Kobaladze [3.10.2016] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/interviuebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-rusets-dzalian-mkafiod-unda.aspx>
30. Giorgi Kvirikashvili Participates in Munich Security Conference [17–19 лютого 2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=470&info_id=59904
31. The Speech of H. E. Giorgi Margvelashvili at George Washington University [31.3.2016] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvilis-gamosvla-jorj-vashingtonis.aspx>
32. Telephone Conversation Is Held Between the Presidents of Georgia and Ukraine [8.08.2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/saqartvelos-prezidentsa-da-ukrainis-prezidents-sho.aspx>
33. State Dinner Is Held in Honor of President Poroshenko [19.07.2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/%E2%80%8Bbukrainis-prezidentis-pativsacemad-saqartvelos-pre.aspx>
34. Head of the Administration of President Margvelashvili Responds to the Statement of the Chairman of the Parliament [19.07.2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/administraciis-siakhleebi-aq/%E2%80%8Bgiorgi-abashishvili-parlamentis-tavmjdomaris-elch.aspx>
35. President Margvelashvili: Occupants Cannot Break neither Georgian People nor Their Government [19.07.2017] [Elektronik resource]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-okupantebi-ver-gatekhen-ver.aspx>

36. President Margvelashvili: Georgia-Ukraine Relations Advance to a New Level – Strategic Partnership [7.18.2017] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/giorgi-margvelashvili-saqartvelo-da-ukraina-urtier.aspx>
37. President Margvelashvili and President Poroshenko Sign the Declaration on the Establishment of the Strategic Partnership between Georgia and Ukraine [18.7.2017] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvilma-da-petro-poroshenkom-kheli.aspx>
38. With Russia on its mind, Georgia looks to EU [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/intervieebi/saqartvelo-rusetze-fiqrit,-evrokavshiris-molodinsh.aspx>
39. President Margvelashvili: Georgia's European Integration Is a Historic Goal of Georgian Society [05.09.2017] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-saqartvelos-evropuli-integr.aspx>
40. President Margvelashvili: US-Georgia Partnership Is Based on Common Values and We Develop Our Statehood Following the Example of the United States [29.04.2017] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/giorgi-margvelashvili-saqartvelo-amerikis-tanamshr.aspx>
41. Giorgi Margvelashvili: «It is Extremely Difficult for Us to Understand Moscow's Aggressive Attitude» [03.03.2016] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/intervieebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-%C2%ABchventvis-dzalian-rtuli-ga.aspx>
42. The President of Georgia: Russia Is Trying to Create a Mockery of International Relations by Creating a Precedent of Cooperation with the Occupied Territories [16.03.2017] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/siakhleebi/giorgi-margvelashvili-okupirebul-teritoriebtan-tan.aspx>
43. It is Necessary to Speak Very Clearly with Russia. October 3, 2016 Giorgi Kobaladze [3.10.2016] [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/pressamsakhuri/intervieebi/%E2%80%8Bgiorgi-margvelashvili-rusets-dzalian-mkafiod-unda.aspx>
44. The Foreign Affairs Secretary of the President of Georgia Met with the Charge d'Affaires of Ukraine [Elektronik resourse]. – Mode of access : <https://www.president.gov.ge/en-US/administraciis-siakhleebi-aq/%E2%80%8Bprezidentis-sagareo-urtiertobata-mdivani-ukrainis.aspx>
45. Ильхам Алиев принял участие в панельном обсуждении в рамках Мюнхенской конференции по безопасности [18 февраля 2017] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.president.az/articles/22827>

Rotar Nataliia. The Structure of the Discourse of Russian Aggression in the Crimea and the Donbas in the Information area of the Countries of the Caucasus Region. The study and definition of the peculiarities of the discourse of the present and future of Ukraine in the countries of the Caucasus region in the context of Russian aggression in the Crimea and the Donbas was carried out in the context of defining the structure of the information and communication space of Azerbaijan, Armenia and Georgia. It is established that the information and communication space of the Caucasian countries, which produces and transmits identification geopolitical meanings, is formed in the most general form by three structural elements: (1) official information concentrated in the discourse of presidents, parliaments and governments of the countries surveyed; (2) news information, concentrated in the media discourse of printed publications, television and radio resources; (3) expert knowledge, which is formed by the Think Tank network, more integrated into the system of international communications. It is proved that the official segment of Armenia's information and communication discourse on the annexation of the Crimea and Russian aggression in the Donbas was formed in the period 2014–2015, after which it was used only as an argument / counterargument in the discussion of the Nagorno-Karabakh problem. In Georgia, at the level of the public discourse of the political elite, the formation of its basic meanings is fixed in the period 2015–2016 and is set at the level of comparison with similar political processes in Georgia in 2017. There is no official discourse of the topic understudy in Azerbaijan. The official segment of the political discourse is the basis and sets the mainstream of the news content of national media resources in all three countries of the Caucasus region, although with varying degrees of intensity.

Key words: information area, countries of the Caucasus region, discourse of Russian aggression, Ukraine, Donbas, Crimea.

Ротар Наталья. Структура дискурса российской агрессии в Крыму и на Донбассе в информационном пространстве стран Кавказского региона. Изучение и определение особенностей дискурса настоящего и будущего Украины в странах Кавказского региона в контексте российской агрессии в Крыму и на Донбассе осуществляется в контексте определения структуры информационно-коммуникативного пространства Азербайджана, Армении и Грузии. Установлено, что информационно-коммуникативное пространство стран Кавказа, которое производит и транслирует идентификационные геополитические смыслы, в наиболее общем виде образуется

тремя структурными элементами: (1) официальная информация, сконцентрированная в дискурсе президентов, парламентов и правительств исследуемых стран; (2) новостная информация, сосредоточенная в медиа-дискурсе печатных изданий, теле- и радиоресурсов; (3) экспертное знание, которое формируется сетью Think Thank, в большей степени интегрированных в систему международных коммуникаций. Доказано, что официальный сегмент информационно-коммуникативного дискурса Армении относительно аннексии Крыма и российской агрессии на Донбассе сформирован в 2014–2015 гг., после чего использовался только в качестве аргумента/контраргумент в обсуждении проблемы Нагорного Карабаха. В Грузии на уровне публичного дискурса политической элиты фиксируется формирование его основных смыслов в 2015–2016 гг. и разворачивается на уровне сравнения с подобными политическими процессами в Грузии в 2017 г. В Азербайджане официальный дискурс исследуемого тематического направления отсутствует. Официальный сегмент политического дискурса является основой и задает мейнстрим новостного наполнения национальных медиа-ресурсов во всех трех странах Кавказского региона, хотя и с разной степенью интенсивности.

Ключевые слова: информационное пространство, страны Кавказского региона, дискурс российской агрессии, Украина, Донбасс, Крым.

Стаття надійшла до редколегії
23.09.2017 р.

УДК: 323.2; 32.019.5

Сергій Федонюк

Реалізація політики ЄС у сфері відкритого співробітництва

У статті розглянуто політику Європейського Союзу щодо підтримки відкритого співробітництва, зокрема «Ініціативу платформ колективної інформованості щодо сталого розвитку та соціальних інновацій (CAPS)» на комунітарному рівні. Показано напрями, інструменти та обсяги такої підтримки. Розглянуто цілі CAPS й основні проєктні завдання. Виконано огляд тематичних сфер реалізації проєктів у сфері відкритого співробітництва, що фінансуються з бюджету ЄС. Зроблено висновки щодо посилення політики ЄС у сферах, пов'язаних із реалізацією потенціалу масового співробітництва, що проявляється в детальнішій розробці цього питання на науковому рівні та поглибленні фінансової підтримки проєктів у цій сфері. Також відзначено тенденцію до стимулювання поширення відкритого співробітництва з тих галузей, де вже є досвід колаборації до нових сфер.

Ключові слова: відкрите (масове) співробітництво, Європейський Союз, соціальні інновації.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відкрите (масове) співробітництво, розвинувшись на основі технологій міжперсональної комунікації в Інтернеті у 2000-х рр., сьогодні сприймається як значний ресурс для бізнесу, наукових пошуків і соціальних інновацій. Масове співробітництво, ґрунтуючись на повнішому використанні потенціалу окремих осіб, може стати засобом для суттєвого підвищення ефективності різноманітних проєктів – від ринку до громадянських ініціатив та державного управління. Ураховуючи суттєве зростання зацікавлення масовим співробітництвом у політиці Європейського Союзу й появу комунітарних інструментів його розвитку, доцільно дослідити характер і тенденції цього явища в євроінтеграційному аспекті.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Колективну участь у діяльності щодо сталого розвитку й соціальних інновацій розглянуто з позицій теорії масового співробітництва таких науковців, як Дональд Тепскотт, Ентоні Вільямс [10], Нік Брісборн [2], Арон Крауні [7], Грант Гросс [4], Сара Л. Стерланд [9] та ін. Також розкрито різні аспекти масового співробітництва в контексті європейської інтеграції в інших публікаціях.

Концепцію CAPS, чи Платформ колективної поінформованості щодо сталого розвитку та соціальних інновацій, обґрунтовано в дослідженні «Collective Awareness Platform for Sustainability and Social Innovation: An Introduction» (2014) [1], статті «Collective Awareness Platform for Sustainability and Social Innovation (CAPS)», «Understanding Them and Analysing Their Impacts» (Антонелла Пассані та ін., 2015) [8]. Вплив платформ CAPS проаналізовано в дослідженні Ф. Белліні, А. Пассані,